

Rijke natuur in industrieel Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske

Onder de rook van Amsterdam liggen de bijzondere natuurgebieden Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske. Twiske is een recreatiegebied bij uitstek. Denk aan wandelen op de vele paden, kilometers varen met kano's, zeilen en waterfietsen in de grote plas en fietsen op een van de vele fietsroutes zoals de Veenweide- en Wormerroute. Door de andere drie gebieden lopen prachtige schaatsroutes zoals de Oostzener Poldertocht en de Ilperveldtocht. Zonder ijs wordt dit water bevaren door bewoners en recreanten, omdat veel percelen alleen per boot bereikbaar zijn. De graslanden worden bevolkt door weidevogels en de noordse woelmuis heeft er ook zijn territorium.

Het Natura 2000-gebied Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske ligt in de gemeenten Landsmeer, Oostzaan en Waterland. Het bevindt zich onder de rook van grootstedelijk Amsterdam, onder de aanvliegroute van Schiphol en in de nabijheid van zware industrie. Aan drie zijden wordt het begrensd door rijkswegen. Ten noorden ligt op een kilometer afstand de A7, in het westen grenst de A8 aan het Oostzanerveld en een kilometer ten zuiden van het gebied begint de ring van Amsterdam. Verder doorkruist een spoorlijn het Oostzanerveld en wordt Ilperveld van Varkensland gescheiden door het Noord-Hollands Kanaal en de provinciale weg.

De Zaanstreek heeft een rijk industrieel verleden en er is nog steeds veel bedrijvigheid. Industrie en natuur liggen hier op een steenworp afstand van elkaar. Het is tegelijk bijzonder en kwetsbaar dat het te beschermen natuurgebied en de industrie zo dicht bij elkaar liggen.

Het Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske vormen samen het grootste brakwater laagveengebied ten noorden van Amsterdam. Een landschap van graslanden vol weidevogels afgewisseld met moeras. Meer dan 40 procent van het Ilperveld, Oostzanerveld en Varkensland bestaat uit water. Er ligt een karakteristiek slotenpatroon van brede en smalle sloten die het cultuurlandschap opdeelt in kleine en grote eilanden. Er zijn twee droogmakerijen, het Noordeindermeer en Sapmeer, waar vogels voedsel vinden.

De moerasnatuur in de veenweiden is afhankelijk van een natuurlijke verandering in plantengroei, waarbij de ene vegetatie overgaat in de andere (successie). Deze begint bij het dichtgroeien van open water zodat land ontstaat (verlanding) en eindigt bij hoogveenbos. Tussentijdse stadia zijn ruigten en zomen (kruidachtige vegetaties), veenmosrietland en vochtige heide. Al deze stadia moeten ten alle tijden aanwezig zijn.

Langs de oevers en in de met water volgelopen petgaten die herinneren aan de tijd dat er turf gewonnen werd, komen waardevolle verlandingsstadia van laagveen voor: jonge verlandingen met ruwe bies, overgangsvveen, veenmosrietland en moerasheide. Het veenmosrietland is rijk aan veenmossen, ronde zonnedauw, orchideeën en varens.

Het laagveengebied is ontstaan door de invloed van brak water. Dit is goed zichtbaar door de aanwezigheid van zeldzame brakke plantensoorten zoals echt lepelblad, het veenbos in Ilperveld en de heldere polderwateren met bijzondere waterplanten als groot nimfkruid, snavelruppia en kranswieren in Oostzanerveld.

Het Twiske heeft meer een parkachtig karakter met veel bos. De grote recreatieplas is ontstaan door zandwinning voor de aanleg van het Coentunneltracé. In het laagveenlandschap rondom de plas houden veel weidevogels zich op. De rietkragen langs het water zijn belangrijk voor moerasvogels.

De noordse woelmuis die landelijk hard achteruitgaat, voelt zich hier koning te rijk zonder zijn aartsrivalen de aardmuis en veldmuis. Hun afwezigheid en de aanwezige natte rietlanden, ruigten en trilvenen zorgen voor een uitstekend leefgebied.

Wat zijn de knelpunten?

Goede waterkwaliteit is van cruciaal belang voor het ontstaan van nieuwe verlandingen en daarmee het veenweidelandschap. De kwaliteit is op dit moment echter verre van ideaal. Als er niets gedaan wordt, kan dit op termijn het einde van het veenweidelandschap betekenen en verandert het hele gebied in bos.

Neerdalend stikstof uit industrie, landbouw en verkeer en bemesting van de graslanden door boeren in de omgeving, hebben een negatieve invloed op de waterkwaliteit en versnellen ook nog eens de successiereeks. Door stikstof en mest wordt het water te voedselrijk. De invloed van brak water is verminderd door de aanleg van de Afsluitdijk en doordat het natuurgebied grotendeels hoger ligt dan de rest van de omgeving. Hierdoor kan water weglopen naar lagere gebieden. In droge perioden wordt daarom water van buiten het gebied ingelaten om het gewenste waterpeil te handhaven. Opnieuw zoekt, voedselrijk water. Veenmosrietland en vochtige heide gaan hierdoor in kwaliteit achteruit.

Een ander knelpunt is dat het beheer van de natuurreservaten steeds meer geld kost. Voor de meest natte gebieden wordt gevreesd dat de boeren die agrarisch beheer uitvoeren, bijvoorbeeld door later te maaien om broedende weidevogels te beschermen, geen opvolgers kunnen vinden om het landschap mede te onderhouden. Resultaat: minder onderhoud waardoor de natuurterreinen verruigen door struiken en bomen. Dit vormt een knelpunt voor de weidevogels en voor het behoud van veenmosrietland en vochtige heide. Maar niet alleen de natuur- en landschapsbeheerders zien de kosten stijgen. Ook de kosten van het waterbeheer worden steeds hoger, omdat de bodem steeds verder daalt en er meer peilverschillen ontstaan die moeten worden opgelost.

De landelijk bedreigde kempfaan is als broedvogel verdwenen uit het gebied, terwijl er nog geen 50 jaar geleden meer dan honderd paren waren. De kempfaan is een van de meest kritische weidevogels en stelt veel eisen aan zijn broedgebied. Hij heeft behoefte aan hoog gras en plas-drasgebieden (land dat tot net boven het maaiveld onder water wordt gezet). De omvang en kwaliteit van het huidige broedgebied is onvoldoende.

Ook de watersnip is een zeer kritische vogel die de laatste decennia sterk in aantallen is afgenomen. Tegenwoordig broeden er slechts rond de twintig paren.

Welke maatregelen zijn nodig?

Het is mede de taak van de provincie Noord-Holland om dit waardevolle cultuurlandschap als geheel te beschermen. Zo blijft Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske aantrekkelijk als leefgebied voor vogels en andere bijzondere dier- en insectensoorten. Hiervoor zijn naast het huidige beheer extra maatregelen nodig voor het behoud van veenmosrietland en vochtige heide en het ontwikkelen van voldoende leefgebied voor de kempfaan en watersnip.

Waterkwaliteit

Het is niet op voorhand duidelijk welke maatregelen het meest (kosten)effectief zijn om de waterkwaliteit te verbeteren. Er wordt daarom onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor verbetering van de waterkwaliteit. Gekeken wordt naar het verminderen van het bemesten van de graslanden in de omgeving in combinatie met het hydrologisch isoleren van bepaalde gebieden. Dit laatste houdt in dat het water van zwaarder bemeste gebieden en minder bemeste gebieden van elkaar worden gescheiden. Ook wordt onderzocht of het instellen van periodes waarin het uitrijden van mest niet is toegestaan zinvol is en of er verschil is tussen het gebruik van drijfmest of natte mest.

Dit onderzoeksproject wordt voor alle vier de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in Laag Holland gezamenlijk uitgevoerd. Dit zijn Eilandspolder, Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder, Polder Westzaan en Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske.

Veenmosrietland

Veenmosrietland kan niet voor altijd op dezelfde plek behouden blijven. Het verdwijnt van nature doordat het via een natuurlijk proces overgaat in vochtige heide. Maar nieuwe aangroei van veenmosrietland is in Ilperveld en Oostzanerveld niet vanzelfsprekend meer door een teveel aan stikstof. Om vernieuwing in de hand te werken wordt de bovenste bodemlaag vol voedingsstoffen verwijderd (plaggen). Daarnaast worden gebieden gezocht voor het graven van petgaten, zodat veenmosrietland zich hier kan ontwikkelen. De maatregelen die worden genomen voor het verbeteren van de waterkwaliteit zorgen ook voor meer nieuwe verlanding. Daarnaast wordt jaarlijks in de herfst gemaaid om bosvorming te voorkomen.

Vochtige heide

De maatregelen voor veenmosrietland zijn ook gunstig voor behoud van vochtige heide. Daarnaast wordt verruigde vegetatie en begroeiing die hier niet thuishoort verwijderd en in de herfst extra gemaaid.

Kempfaan en watersnip

In het Ilperveld is 150 hectare nieuw leefgebied nodig voor de broedende watersnip. Dit gebied is ook geschikt voor de kempfaan, maar deze vogel heeft behoefte aan meer. Daarom wordt voor de kempfaan nog eens 100 hectare nieuw en verbeterd broedgebied met vochtig grasland en hooiland en voldoende plas-drasgebieden gerealiseerd. Verder wordt het bloemrijke grasland in het Ilperveld na de broedtijd extra gemaaid.

Onderzoek noordse woelmuis

Voor behoud van de huidige populatie van de noordse woelmuis in Oostzanerveld, Ilperveld en Varkensland is het van belang om de omvang en kwaliteit van zijn leefgebied te behouden en versnippering te voorkomen. De soort heeft behoefte aan een groot aaneengeschaald leefgebied. Er is echter te weinig bekend over hoe hij zich handhaaft in een gebied met kleine door water omgeven percelen. Uit onderzoek moet blijken of er aanvullende maatregelen nodig zijn.

Invloed op de omgeving

Bestaande activiteiten in de omgeving zoals industrie en recreatie kunnen gewoon doorgaan. Deze activiteiten hebben in de huidige vorm geen negatieve invloed op het natuurgebied. De te nemen beheermaatregelen hebben op hun beurt geen nadelig effect op de activiteiten die in en rondom het veenweidegebied plaatsvinden.

Bekijk hier het hele [beheerplan](#)